

1957 június 20, csütörtök

Június elsején öngyilkos lett Hanka Adamiecka. Csak most írok erről, de folyton gondoltam rá – nem csak órá és tragikus végére, de általában az öngyilkosokra. Hánnyal akadtam össze életemben! Az elmúlt években általában több öngyilkosság végződött halállal, mint korábban. Vajon a döntés arról, hogy valaki öngyilkos lesz, ennyire könnyű és nyilvánvaló? Természetes halál lenne – az öngyilkosság?

Wiktor Woroszylski 7

ÖNGYILKOSOK

(Részlet a Naplóból)

Tadek (Borowski) halála után¹ azt mondtam, ő biztosan nem volt teljesen normális, hiszen csak az elmebetegnek lesznek öngyilkosok. Ryszard Matuszewski² erre azt felelte, hogy apja – egy teljesen normális ember – a háború alatt, amikor már öreg volt és magatehetetlen, felakasztotta magát, hogy ne legyen terhére fiainak.

Ez elég ahhoz, hogy korunkban az öngyilkosságot a természetes halál egy fajtájának tekintsük, természetesebbnek a ráknál, a tüdőbajnál vagy a szívizmok elhalása miatti halálnál.

Igen, de valahányszor beleütközünk – lázadnunk kell ellene.

Hanka Adamiecka.

Kövérkés, nagydarab, szőke hajú lány volt, széles arcú, kicsit mongolos külsejű (kiálló pofacsontok). Nevetésével és valamilyen kislányos közvetlenségével kellemes benyomást keltett. 1931-ben vagy 32-ben született.

Volhyniai tisztai családból származott. Szüleit titokzatos körülmények között vesztette el 1941-ben. Még a németek bejövetele előtt letartóztatta őket az NKVD, aztán mintha kiengedték volna, hogy aztán újra letartóztassák, és lemészárolják őket. Hosszú éveken át ezt Hanka az ukrán nacionalistáknak tulajdonította, táplálta magában ezt a legendát, ami nélkül nehéz lett volna úgy élnie, ahogyan élt, és hinnie abban, amiben hitt – kommunistaként. Kétségeit azt illetően, hogy a gyilkosok valóban ukránok voltak-e – talán először életében – Budapesten ismerte be nekem.

Távoli rokonai betették egy apácakolostorba, ahonnan tizenévesen megszökött, elment a ZWM-hez (1945-ben Kommunista Ifjúsági Szövetség). Iskola, újságíró-szak az egyetemen, ZMP³ és a *Sztandar Mlodych* szerkesztősége.⁴ Mintha ott téblábolt volna a közoktatási rovatnál az én időmben is (1950–51), de nem emlékszem rá ebből a korszakból. Illetve

később, valahányszor megláttam, tudtam, hogy ismerem ezt az arcot, de nem tudtam, honnan. Az elmúlt év augusztusában figyeltem föl rá a ZMP vezetőségi plénumán.

8 De igazából csak az elmúlt év október-novemberében ismerkedtünk össze Budapesten.

Amikor Budapestre érkeztem, este volt, és a hotelben a mieink nyugtalanok voltak, hogy nincs ott a Hanka. Az előző éjszakát a *Szabad nép* szerkesztőségében töltötte, a telex mellett, együtt a felkelőkkel. Azon az éjjelen sem jött vissza, csak reggel felé. Bementünk Mariannal⁵ a szobájába és úgy üdvözlöttük, mintha gyerekkorunk óta ismertük volna egymást. Ettől kezdve ez az érzésem megmaradt és persze az ezt követő két hét alatt valóban nagyon közel kerültünk egymáshoz – mintha a fronton lennénk.

Kedveltem őt és csodáltam fiatalos egyenességét, bátorságát – erre a legmagasabb tónusra hangolta rá életét – és ezt természetesen csinálta, póztalanul. Ugyanakkor néha bosszantott az az elszántság, amivel belement a tűzbe, az a forradalmi önfelédtség, amivel nem törődött sem személyes biztonságával, sem otthoni szereteteivel stb.

Mután visszatértünk Magyarországról, ritkán láttam – párszor eljött hozzám, egyszer az utcán talákoztunk, egyszer jártam is nála... Meglehet, személyes bonyodalmak okozták tragédiáját,⁶ mégis ennek mélyén valami más is lapangott. Teljes csalódás, élet-, politikai és eszmei összeomlás. Hanka nagyon aktív volt Októberben.⁷ Mindannyiunk közül legjobban átátélte Magyarországot – s el tudom képzelni, hogyan élte meg a későbbi lengyel „kádárizációt”. Bogus Reichhart⁸ mesélte, hogy egy hónappal halála előtt Hanka bevallotta neki, szeretne kilépni a pártból, de még gondolkodik, ezt hogyan tegye.

Ez talán minden. Hanka halála körül más pletykák is keringtek – valamilyen kapcsolatokról Budapesten és az ezzel kapcsolatos zsarolásról: undorító zagyvaságok. Megtudtam, hogy Hankát figyelték a belügyesek, tudtak találkozásairól és levelezéséről. Próbáltak ebből valamit kiszedni, de az ügynek alapja – az ilyen ügyek koholójának hagyományos képzelőtehetségén kívül – nem volt.

Hankát a Powązki-ban temettük, június negyedikén, kedden.⁹ Sokan voltak, a mi teljes budapesti csapatunk, (azokon kívül, akik külföldön tartózkodnak), a kis Hania diáklány (Linsemann),¹⁰ Dunajczyk, a régi budapesti követségi tanácsos, jelenleg munkanélküli, kollegák a *Sztandar*-tól, az egyetemről, a régi ZMP-vezetők közül. Sok virág, a mi koszorúnkon ez állt: „Hankának – a lengyel újságírók, budapesti társai”. Stanisław Turowicz¹¹ mondta a gyászbeszédet.

1959 november 24, péntek

Marian Bielicki elmesélte Lidka Widajewicz öngyilkosságát¹² – ő volt a mi kis budapesti Szent Johannánk. Pár éve hordozta ezt magában, én is hallottam róla párszor, de nem vettem komolyan. Állítólag Magyarországon valamilyen lövészversenyen volt tolmács. A verseny szünetében, mintegy viccből, felemelt egy fegyvert – először a levegőbe lőtt, aztán saját magára.

9

(Fordította: Gömöri György)

¹ Tadeusz Borowski (1922–1951) költő, prózaíró, publicista. Auschwitzit fogoly, az ottani valóság kegyetlenül őszinte ábrázolásával lett világhírű. A háború után lelkes kommunista propagandista. Gázzal vetett véget életének.

² Ryszard Matuszewski (1910–2010) kritikus, irodalomtörténész, iskolai tankönyvek szerkesztője. Utószót írt az 1951-ben kiadott „Lengyel költők antológiájához”.

³ Lengyel Ifjúsági Szövetség, a magyar DISz megfelelője.

⁴ „Az Ifjak zászlója”, a hivatalos kommunista (de Gomulkát támogató) ifjúsági napilap, amelyik 1956 októberében Adameickát küldte ki tudósítónak Budapestre.

⁵ Marian Bielickit, Woroszyłski barátját, 1956 októberében a Lengyel Rádió és a *Po prostu* tudósítójaként küldték ki Budapestre. Adameicka és Woroszyłski mellett ő írta a lengyel sajtóban a leghosszabb beszámolókat a magyar forradalomról.

⁶ Hanka Adameicka férjénél volt ebben az időben.

⁷ „Októberen” itt Woroszyłski azt a pártreformmal egybekötött tömegmozgalmat érti, amelyik erős szovjet nyomás ellenére 1956 októberében hatalomhoz juttatta Władystaw Gomulkát. Gomulkát Kádár János becsapta, mert azt ígérte neki 1959-ben, a Nagy Imre-perben nem hoznak halálos ítéletet.

⁸ Ujságíró, 1956–57-ben a *Sztandar Młodych* szerkesztőhelyettese.

⁹ Woroszyłski éppen Adameicka temetésének napján kapta meg Oxfordból írt levelemet, amiben Hanka hallgatásának okairól érdeklődtem. Válaszát lásd: Wiktor Woroszyłski, *A határ átlépése: Versek és írások*, Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2013, 179–180.

¹⁰ 1956-ban két lengyel diáklány tanult Budapesten, Hanna Linsenmann és Lidia Widajewicz. Más egyetemistákkal együtt ők is beléptek a forradalmi magyar Nemzetőrségbe, de Lengyelországba való visszatérésük után folytathatták tanulmányaikat.

¹¹ Író, szociológus, 1957-ben kilépett az Egyesült Lengyel Munkáspártból.

¹² Woroszyłski Adameicka mellett Widajewiczről is írt híres *Magyarországi naplója* második, 1976-os számozott kiadásának utószavában. Magyarul (Kerényi Grácia fordításában): *A határ átlépése* 146 oldalán.

Új Forrás 2020/3 – Wiktor Woroszyłski: Öngyilkosok
(Részlet a Naplóból)

